

татньо точної оцінки можливих втрат через використання розмаїтої гідрометеорологічної інформації та експертних оцінок.

Зрозуміло, що в таких умовах немає підстав казати про наявність у сільському господарстві України сучасного дієвого ринку страхових послуг як ефективного інструмента захисту від різних ризиків з урахуванням індивідуальних агроєкологічних особливостей регіону вирощування рослинницької продукції. Виникає гостра потреба у пошуку, розробці та використанні таких методів стра-

хування врожаїв сільськогосподарських культур, які б давали змогу максимально здешевити й спростити цей процес.

Отже, в Україні є значний потенціал для розвитку індексного страхування, зокрема страхування на основі погодних індексів, адже є достатні ресурси та інфраструктура для покращання існуючих і впровадження нових страхових продуктів для сільськогосподарських виробників. Саме вчасна та якісна інформація може бути запорукою ефектної діяльності останніх.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Баршева Е. А. Индексное страхование / Е. А. Баршева // *Страховое дело*. – 2004. – № 8. – С. 60–68.
2. Гудзь О. Є. Страхування агроризиків та напрями розвитку агострахування в Україні / О. Є. Гудзь // *Економіка АПК*. – 2006. – № 8. – С. 72–76.
3. Кульбида Н. И. Погодные условия и формирование урожая озимых хлебов в 2005 году в Украине / Н. И. Кульбида // *Хранение и переработка зерна*. – 2005. – № 5(71). – С. 29–31.
4. Лайко П. А. Страхування природно-кліматичних ризиків у рослинництві : монографія / П. А. Лайко, С. Д. Пуцак. – К. : ННЦ Інститут аграрної економіки, 2009. – 320 с.
5. Луцько В. С. Стан і проблеми обов'язкового страхування посівів зернових культур / В. С. Луцько, О. В. Гайдук, О. В. Луцько // *Економіка АПК*. – 2004. – № 2. – С. 34–38.
6. Онисько С. М. Страхування врожаю сільськогосподарських культур на основі погодних індексів / С. М. Онисько, Ю. М. Томашевський // *Аграрна економіка*. – 2013. – Т. 6, № 3–4. – С. 33–37.
7. Шолойко А. С. Класичні та індексні страхові продукти для галузі рослинництва / А. С. Шолойко // *Облік і фінанси АПК*. – 2009. – № 3. – С. 161–165.
8. Вплив погодних умов на урожаї сільськогосподарських культур в Україні [Електронний ресурс] / Інформаційний сервер погоди Українського гідрометеорологічного центру. – Режим доступу : <http://meteo.gov.ua/ua/33345/zmi/articles>.

JEL Q 230, Q 240

УДК 631.11

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

В. Бандерич, аспірант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

© В. Бандерич, 2017

Бандерич В. Соціально-економічні аспекти використання потенціалу лісогосподарських земель
Розкрито значення лісогосподарських земель для розвитку суспільства, його продуктивних сил, і навпаки, роль суспільства в розвитку лісових земель та лісового господарства загалом. Відповідно до умов сьогодення оцінка економічної діяльності повинна враховувати суспільні інтереси користувачів й власників лісогосподарських земель. Йдеться про те, що управління лісогосподарськими землями повинно бути спрямоване на отримання чистого доходу для суспільства, що передбачає використання всіх ресурсів цих земель у рамках невиснажливого користування та з урахуванням екологічних і соціальних

функцій. Наголошено на одній з важливих проблем лісового господарства, а саме недосконалому, недостатньо обґрунтованому використанні потенціалу лісогосподарських земель. Розширення соціально-економічного потенціалу цих земель належить визначати відповідно до масштабу й інтенсивності лісогосподарських заходів, а також унікальності ресурсів та належним чином впроваджувати в систему ведення господарства на тих самих землях. Досліджено основні тенденції використання, відтворення та збереження земель лісогосподарського призначення. Визначено основні проблеми соціально-економічного розвитку лісогосподарської сфери. Нині, як ніколи, соціальне значення лісогосподарських земель є важливим і полягає у створенні необхідних умов для відпочинку та праці на цій землі. Якнайповніше характеризують соціальну роль земель лісогосподарського призначення території, що перебувають у підпорядкуванні й власності санаторно-рекреаційних закладів, які покликані забезпечувати оздоровлення людей та організовувати культурно-спортивну діяльність. Досліджено проблему використання потенціалу лісогосподарських земель. Вказано на те, що земельні ресурси, зокрема лісогосподарські землі, належить розглядати як основу ресурсного потенціалу лісогосподарської сфери, яка відіграє вирішальну роль у розвитку лісового господарства та забезпеченні населення всіма необхідними ресурсами. Розроблено пропозиції щодо посилення соціально-економічної функції лісогосподарських земель.

Ключові слова: земля, ліс, лісові ресурси, суспільство, сталий розвиток, лісогосподарські землі, економічний та соціальний потенціал.

Banderych V. The socio-economic aspects of the use of the potential of the forestry lands

The article considers the importance of the forest lands for the development of the society, its productive forces and conversely, the role of the community in the development of the forests and forestry in general. According to the present terms, the economic assessment should take into account the public interest of users and owners of the forest lands. It means that the management of the forestry lands should be aimed at getting the net income for the society, which includes the use of all the resources of the lands within the sustainable use and taking into account the environmental and social functions. It is emphasized on one of the important issues of the forestry, such as the imperfect insufficient substantiated use of the potential of the forest lands. The expanding of the social and economic potential of the lands should be determined according to the scale and intensity of the forest management, and the uniqueness of resources and properly implemented in the system of the forestry management on the same lands. It is explored the principal trends of the use, reproduction, and preservation of the lands of the forestry appointment. It is determined the main problems of the socio-economic development of the forestry sphere. Today more than ever the social value of the forest lands is important and requires the necessity of the creation of the conditions for the rest and work on this land. Most fully describes the social role of the lands of the forestry appointment, the territory that is subordinated to and owned to the sanatorium and recreational establishments, which are designed to ensure the recovery of people and organize the cultural and sports activities. It is investigated the problem of using of the potential of the forest lands. It is indicated, that the land resources, in particular, the forest lands should be considered as the basis of the resource potential of the forestry sector, which plays the crucial role in the development of the forestry and providing the population with the necessary resources. It is developed the proposals to enhance the socio-economic functions of the forest lands.

Key words: land, forest, forest resources, society, sustainable development, forestry lands, economic and social potential.

Бандерич В. Социально-экономические аспекты использования потенциала лесохозяйственных земель

Раскрыто значение лесохозяйственных земель для развития общества, его производительных сил, и наоборот, роль общества в развитии лесных земель и лесного хозяйства в целом. Соответственно нынешним условиям оценка экономической деятельности должна учитывать общественные интересы пользователей и владельцев лесохозяйственных земель. Имеется в виду то, что управление лесохозяйственными землями должно быть направлено на получение чистого дохода для общества, включая использование всех ресурсов в рамках устойчивого пользования и с учетом экологических и социальных функций. Акцентируется внимание на одной из важных проблем лесного хозяйства, а именно недостаточном научном обосновании использования потенциала лесохозяйственных земель. Расширение социально-экономического потенциала земель, лесохозяйственной сферы должно определяться в соответствии с масштабом и интенсивностью лесохозяйственных мероприятий, а также уникальностью ресурсов и должным образом внедряться в систему ведения лесного хозяйства. Исследованы основные тенденции использования, воспроизводства и сохранения земель лесного фонда. Определены основные проблемы социально-экономического развития лесохозяйственной сферы. Сейчас, как никогда, социальное значение лесохозяйственных земель является наиболее важной задачей и заключается в создании необходимых условий для отдыха и работы. Наиболее полно характеризуют социальную роль земель лесного фонда территории, находящиеся в подчинении и собственности санаторно-рекреационных учреждений,

которые призваны обеспечивать оздоровление людей и организовывать культурно-спортивную деятельность. Исследована проблема использования потенциала лесохозяйственных земель. Указано, что земельные ресурсы, в частности лесохозяйственные земли, должны рассматриваться как основа ресурсного потенциала лесохозяйственной сферы, которая играет решающую роль в развитии лесного хозяйства и обеспечении населения всеми необходимыми ресурсами. Разработаны предложения по усилению социально-экономической функции лесохозяйственных земель.

Ключевые слова: земля, лес, лесные ресурсы, общество, устойчивое развитие, лесохозяйственные земли, экономический и социальный потенциал.

Постановка проблеми. Високоєфективне відтворення лісогосподарських земель у Карпатському макрорегіоні нині значною мірою залежить від задіяності в цьому процесі людського чинника, комплексного поєднання вирішення соціально-економічних питань. Аналіз засвідчує, що в лісогосподарському секторі вирішенню цих проблем не приділено достатньої уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтуванню ролі і місця земельних ресурсів загалом та лісогосподарських земель зокрема в системі соціально-економічного розвитку присвячена значна кількість наукових праць. Соціально-економічний аспект використання лісогосподарських земель вивчали А. Дейнека, М. Щурик, І. Соловій, О. Фурдичко, Б. Ерофєєв, Р. Курильців, І. Синякевич, Я. Коваль, Є. Мішенін, Л. Малик, Є. Сенько, А. Лазарєв, А. Бобко та багатьох інших відомих учених. Лісогосподарські землі виступають природним ресурсом для соціально-економічного розвитку лісівництва. При цьому «отримання найбільшої користі (доходу) від використання землі мало б стати пріоритетною умовою для надання земельних угідь суб'єктам лісогосподарської діяльності» [8] з метою досягнення збалансованого розвитку і формування лісових екосистем на основі самоокупності та прибутковості виробництва. Землі лісогосподарського призначення є одним з елементів екологічних систем лісів, що беруть участь у природному функціонуванні всієї екосистеми. Земля виступає тут у двоякому значенні: як просторовий базис, на якому росте лісова рослинність, і як засіб виробництва, що живить кореневу систему лісів ґрунтовими компонентами (вологою, корисними речовинами та ін.) [2]. Узагальнено земельні ресурси відносяться до універсальної категорії, котра враховує певну сукупність природних, а також соціальних предметів та їх властивостей [6]. Ба більше, розглядаючи значущість земель лісогосподарського призначення у ширшому

розумінні, можна стверджувати, що вони виступають не лише як природний ресурс, а ще й відіграють важливу роль у життєдіяльності людей. Отже, землі лісового фонду слугують базисом сталого розвитку суспільства.

Сучасна ситуація свідчить, що рівень розвитку земельних відносин в Україні ще не відповідає ринковим умовам господарювання. Тому спостерігаємо погіршення якісного стану земельних угідь, внаслідок чого знижується рівень продуктивності земель як сільськогосподарського, як і лісогосподарського призначення, а це безпосередньо впливає на соціально-економічне становище суспільства [10].

Більшість науковців і практичних працівників лісу розглядають землю як ресурс, котрий забезпечує соціально-економічні потреби соціуму, та як джерело, що слугує для розширеного відтворення національного багатства. Поділяючи це переконання, ми вважаємо, що лісогосподарські землі мають слугувати базисом ресурсного потенціалу лісогосподарської сфери, якому належить ключова роль у розвитку лісового господарства, та виступати джерелом вирішення соціально-економічних питань.

Дослідження засвідчують, що нині абсолютна більшість учених все частіше звертає увагу на проблеми, пов'язані зі стратегією розвитку земель лісогосподарського призначення. Передусім це стосується запровадження засад сталого розвитку. Світовою спільнотою в 1987 р. було розроблено Концепцію сталого розвитку, яка, за визначенням Інституту сталого розвитку, в Україні є суспільно-економічною моделлю поступального і соціального розвитку українського суспільства для задоволення життєвих потреб нинішнього і майбутнього покоління, згідно з якою виробнича і соціальна сфери розвиваються збалансовано, не завдаючи довікільню непоправної шкоди [9].

Взагалі сталий розвиток здійснюється без додаткового залучення природно-ресурсного

потенціалу як сировини для потреб економіки.

Аналіз досліджень науковців засвідчує, що в Україні запровадження нових засад відтворення лісогосподарських земель ігнорується, про що переконливо засвідчує погіршення їх екологічного стану, надмірне вирубування лісодеревини, а також погіршення вирішення соціальних проблем. Водночас засади сталого розвитку передбачають, що використання лісів і лісових площ має відбуватися таким чином і з такою інтенсивністю, які б забезпечували їх біологічне розмаїття, продуктивність, відновлення, життєздатність. Крім того, лісогосподарські землі та ресурси на них належить використовувати на сталій основі для задоволення соціальних, екологічних, культурних і духовних потреб сьогоденного та майбутніх поколінь людства [1].

Можливості успішного виконання соціально-економічних завдань, які пов'язані з використанням лісогосподарських земель, слід оцінювати, беручи до уваги інтенсивність лісогосподарських робіт, а також унікальність ресурсів (передусім недеревних), які генеруються у лісовому секторі економіки. Тобто вирішення соціально-економічних питань в лісовому господарстві тісно корелює з ресурсами, які створені природою і людською працею.

Постановка завдання. Ми ставили завдання запропонувати сучасні засади використання потенціалу земель лісогосподарського призначення, котрі б органічно поєднували вирішення соціальних та економічних проблем.

Методика дослідження та матеріали. Для дослідження було використано низку загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів: аналізу і синтезу – для опрацювання джерел інформації, формування структури та ефективності використання ресурсного потенціалу лісогосподарських земель; абстрактно-логічний – для формулювання висновків дослідження; програмно-цільовий – для розробки пропозицій щодо активізації вирішення соціально-економічних проблем у зв'язку з використанням лісогосподарських земель. Інформаційна база дослідження – праці вітчизняних і зарубіжних авторів, офіційні інформаційні джерела, результати власних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до сучасних світових реалій оцінка діяльнос-

ті лісового сектору економіки повинна враховувати суспільні інтереси користувачів й власників лісогосподарських земель. Йдеться про те, що управління лісогосподарськими землями повинно бути спрямоване на отримання чистого доходу для суспільства, яке базується на використанні наявних ресурсів цих земель у рамках невиснажливого користування та з урахуванням екологічних і соціальних функцій.

Наявний потенціал лісогосподарських земель в Україні характеризується значними регіональними відмінностями, що зумовлено природними (клімат, ґрунти, рельєф, породний склад лісів), історичними та соціально-економічними чинниками (рівнем промислового розвитку). Тому обсяги продукції лісового господарства, а отже, й рівень виконання соціально-економічних завдань використання лісогосподарських земель не є однаковим у регіональному розрізі. Передусім це стосується фонду лісогосподарських земель Карпатського макрорегіону, який розміщений на території Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької та Закарпатської областей. Більша частина лісогосподарських земельних ділянок тут розташована в гірській частині Карпатських гір. Також макрорегіон вирізняється своєрідними особливостями. Передусім це краща збереженість лісових ресурсів порівняно з іншими регіонами, сприятлива екологія, кращі природно-кліматичні умови, рельєф. Українські Карпати є унікальним природним і соціально-економічним регіоном України: тут розміщена найважливіша частина лісів країни. Це переважно ялина, бук, ялиця. Утім їх використання щорічно ускладнюється важкою доступністю не лише до деревних, а й недеревних ресурсів.

Як засвідчує досвід високорозвинутих країн, успішний розвиток лісового господарства загалом та відтворення лісогосподарських земель зокрема значною мірою залежать від забезпеченості лісогосподарської сфери професійними кадрами, робітниками масових професій. Дослідження переконують, що запровадження ринкової моделі господарювання в аграрному секторі Карпатського макрорегіону призвело до руйнування раніше сформованої системи підготовки кадрів. Кадрове забезпечення лісового господарства нині залишилося поза увагою відповідних місцевих і державних органів управління лісогосподарським комплексом. Хоча, на наше

переконання, лише кадри можуть забезпечити успішне виконання завдань, які стосуються підвищення ефективності використання лісогосподарських земель, а також, що особливо важливо, створюють передумови для належного вирішення соціального пакета проблем.

Рівень зайнятості населення в лісогосподарському секторі економіки є одним з основних індикаторів, який засвідчує ступінь та є підґрунтям розв'язання соціально-економічних задач. Відповідно виконання соціальних завдань – складових суспільного розвитку в лісовому господарстві значною мірою залежить від кількості створених робочих місць і працевлаштованості населення, питомої ваги лісового сектору в економіці окремих територій, грошові кошти яких можна спрямувати на вирішення соціальних питань та підвищення економічної ефективності використання лісогосподарських земель.

Нині вітчизняна лісова сфера забезпечує роботою понад 49 тис. працівників, які працевлаштовані переважно в сільській місцевості. Порівняно з 2015 р. кількість працівників у лісовому господарстві України зросла на 1196 штатних одиниць, що позитивно впливає на розвиток господарства [3]. Утім аналіз динаміки працюючих засвідчує, що кількість зайнятих на лісогосподарських землях за останні роки помітно зменшилася. Зокрема, якщо у 90-х роках минулого століття тільки на підприємствах Держлісагентства працювало до 96 тис. осіб, то у 2008 р. – 67,8 тис., у 2009 – 57,4 тис., у 2012 – 53,3 тис., у 2013 – 49,9 тис. працівників [7]. Означене засвідчує загострення соціальних проблем, плинність кадрів, яка значно інтенсифікувалася за останні 10 років. Складність полягає в тому, що адекватні управлінські структури ігнорують просту істину: кваліфікований персонал завжди був запорукою організації належного використання лісогосподарських земель, що в кінцевому результаті гарантує успіх у вирішенні соціально-економічних питань. Наприклад, штучне відновлення лісів на лісогосподарських землях є досить трудомістким, а тому потребує додаткової кількості працівників. До уваги слід взяти й те, що штучна посадка лісів інколи займає десятки тисяч гектарів лісогосподарських земель. Успішність організації цих робіт передбачає формування адекватного кадрового забезпечення, імплементації інноваційних продуктів,

адекватного матеріально-технічного забезпечення тощо. Завдяки цьому досягають не лише цільового розширення лісогосподарських площ, а й успішно виконують соціально-економічні завдання.

Дослідження засвідчують, що одним з основних чинників, який прямо пропорційно впливає на сучасне відтворення та охорону лісогосподарських земель, є заробітна плата, котра виплачується не лише в грошовій, а й натуральній формі. Раніше лісогосподарські підприємства сприяли працівникам, задіяним на лісогосподарських землях, у вирішенні соціальних питань через виділення деревини за собівартістю для будівництва будинків, а також надавали допомогу у веденні підсобного сільського господарства. Нині така підтримка практично відсутня. Мінливим за регіонами є розмір середньомісячної заробітної плати. У 2013 р. в середньому у підприємствах Держлісагентства заробітна плата складала 3027 грн, натомість у Карпатському макрорегіоні вона становить 2385 грн [7].

Аналіз засвідчує, що виплата заробітної плати в лісогосподарському секторі досліджуваного макрорегіону забезпечується переважно за рахунок власних коштів підприємств, тобто з надходжень від реалізації продукції лісогосподарських земель. Інших матеріальних винагороджень, преференцій, фінансової допомоги працівники лісогосподарських земель не отримують, що призвело до збільшення кількості безробітних, плинності кваліфікованих кадрів в інші сфери економіки або міграції за кордон.

Зростання грошових надходжень у результаті використання лісогосподарських земель забезпечує також наповнення місцевих бюджетів, що слугує джерелом вирішення соціальних питань, розвитку сільських територій. Суспільна практика свідчить, що гроші є важливим регулюючим і детермінуючим механізмом процесу економічної соціалізації людини [4].

Надходження коштів від використання земель лісового господарства дає змогу спрямувати їх для допомоги соціальним закладам. Таку допомогу часто надають у вигляді деревини, озеленення території або інших послуг. Належне фінансове забезпечення лісового господарства створює також передумови допомоги для потреб розвитку інфраструктури гірських населених пунктів, будівництва лісових доріг, що полегшує доступ

населення до лісу з метою заготівлі продукції недеревного походження, інтенсифікує розвиток зеленого туризму та рекреації, розширює сполучення між окремими населеними пунктами. Крім того, створюються умови для успішного проведення лісогосподарських робіт із застосуванням екологічнобезпечних технологій. Відтак це сприятиме виконанню природоохоронних робіт, покращанню догляду за біорозмаїттям, рекреаційному облаштуванню й посиленню охорони земель лісогосподарського призначення.

Важливою соціальною функцією, котра генерується завдяки використанню лісогосподарських земель, є також створення необхідних умов для відпочинку та праці. Йдеться про те, що внаслідок високоефективного використання лісогосподарських земель можна забезпечити відпочинок, оздоровлення,

розвиток туризму й рекреації. Насамперед це стосується будівництва й експлуатації будинків відпочинку, санаторіїв, спортивних та оздоровчих баз, які розміщені в горах. З іншого боку, організації та установи, котрі використовують для відпочинку й оздоровлення лісогосподарські землі, мають змогу створити нові робочі місця для місцевого населення.

Аналіз засвідчує, що далеко не всі суб'єкти, які використовують лісогосподарські землі, усвідомлюють потребу в органічному поєднанні вирішення економічних і соціальних питань. На нашу думку, найважливіші напрями, запровадження яких значно інтенсифікує виконання нинішніх соціоекономічних завдань в лісогосподарському секторі Карпатського макрорегіону, можна показати за допомогою рисунка.

Рис. Пропозиції щодо активізації вирішення соціально-економічних проблем у зв'язку з використанням лісогосподарських земель.*

*Джерело: на основі власних досліджень.

Аналіз динаміки відтворення лісогосподарських земель засвідчує, що пріоритетними напрямками розвитку лісогосподарської сфери є виробничі, економічні потреби. Натомість соціальні функції недооцінені. Означене переконує в потребі зміни пріоритетів використання лісогосподарських земель. Насамперед це стосується розширення площ лісогосподарських угідь у Карпатському макрорегіоні для надання рекреаційних послуг, оздоровлення, розвитку спорту, мисливства тощо. Такі засади використання земель потребують розробки місцевими органами влади регіональних програм (концепту) якісно нового використання угідь лісогосподарського призначення. Означене допоможе зберегти природний стан цих земель та розширити можливості їх використання.

Дослідження засвідчують, що стратегія використання лісогосподарських земель повинна базуватися на засадах, які б слугували передумовою успішного розв'язання задач соціально-економічного розвитку, накреслених засадами сталого розвитку. Сталий розвиток – це стратегічний напрям відтворення лісогосподарських земель з урахуванням відповідних нормативно-правових баз. Щодо цього міжнародна спільнота прийняла цілу низку міжнародних угод і домовленостей. Найважливішими з-поміж них є «Лісові принципи», прийняті Конференцією ООН з навколишнього середовища та розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992), Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (1995), Карпатська конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат (2004), декларації та резолюції міністерських конференцій щодо захисту лісів Європи, (2003, 2007). В Україні також розпочалася робота з розробки перспектив сталого розвитку на 2016–2030 роки. При цьому задекларована необхідність залучення різних суб'єктів громадськості, зокрема місцевих громад, до формування лісового законодавства й політики та управління господарством на лісогосподарських землях. Зазначено, що метою такого залучення є заохочення спільної відповідальності. Не менш важливою складовою сталого управління лісовим господарством на землях лісогосподарського призначення є залучення до цих робіт місцевих громад, поліпшення інформованості населення щодо маркетингової діяльності на них. Отож, належить враховувати й суспільну дум-

ку у формуванні лісової політики лісогосподарських земель. Саме відносини у зв'язку із землею тісно корелюють із засадами сталого розвитку крізь призму їх використання, поліпшення, збереження та охорони, забезпечення виконання соціально-екологічних завдань.

Необхідність запровадження засад сталого розвитку у відтворювальному процесі земельних угідь стосується також вітчизняного лісогосподарського сектору. Йдеться про те, що стратегічний розвиток земельних відносин у лісовому господарстві повинен будуватися з урахуванням глобалізаційних та інтеграційних начал. Це аксіома, без усвідомлення якої лісове господарство не зможе одержати належного розвитку крізь призму використання, збереження, поліпшення та охорони лісогосподарських земель.

Аналіз засвідчує, що, незважаючи на значущість лісогосподарських земель у житті людини, в Україні значна частина населення не є достатньо інформована щодо правових і організаційних засад лісогосподарської діяльності, а тому часто сприймає її негативно, тобто такою, що завдає шкоду довкіллю. Недостатня освіченість сільських жителів, а головне – працівників підприємств є значним бар'єром на шляху реалізації виробничого інноваційного та підприємницького потенціалу сільських територій [5]. Уникнути такого непорозуміння можна через розширення поінформованості місцевого населення щодо потреб і цілей використання тих чи інших лісогосподарських угідь, цільового призначення, доступності до лісових ресурсів тощо.

Однією з важливих перспектив розвитку лісогосподарських земель є впровадження на них рекреації та туризму. Сьогодні все більшою популярністю, насамперед у міських жителів, користується такий різновид відпочинку, як зелений (відпочинок у сільській місцевості) та екологічний (форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища, вона відбувається на територіях, що мають природничу цінність) туризм. Ці та інші види діяльності диверсифікують нові можливості повернення до першоджерел, споглядання краси пейзажів. Такі дії матимуть позитивний вплив на людину, зміцнять її духовно, фізично. Відтак використання лісогосподарських земель стане джерелом нового напрямку розв'язання соціоекономічних задач. Започаткування такої діяльності – це підґрунтя

для створення нових та покращання існуючих рекреаційних пунктів, посилення співпраці лісового господарства з туристичними організаціями та місцевими громадами.

Отже, внаслідок залучення в обіг нових площ лісгосподарських земель та диверсифікації напрямів їх використання можна значно активізувати вирішення соціально-економічних проблем у лісовому секторі економіки. Результатом пропонуваного перетворення стане зростання продуктивності праці, підвищення зарплати працівникам та поліпшення умов їх діяльності, а також сприяння росту й розвитку біорозмаїття.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків

1. Сьогодні потенціал лісгосподарських земель у повному обсязі не використовують. Як результат гальмується виконання соціально-економічних завдань, погіршуються економічні показники лісгосподарської сфери. Більшість лісгосподарських підприємств спрямовує свої зусилля на підвищення обсягів виробництва продукції, зростання прибутковості. Натомість соціальний пакет завдань, передусім створення робочих місць, матеріальний добробут, здоров'я й відпочинок на лісгосподарських землях та інші соціально-економічні складові, як правило, залишається поза увагою лісгосподарських підприємств. Передусім це стосується приватних власників й користувачів земель лісгосподарського призначення. Воно й зрозуміло, оскільки кінцевою їхньою метою є збільшення прибутку. Сучасна ж організація лісгосподарської діяльності повинна спрямовуватися на виконання суспільних, соціальних завдань, а вже потім власних.

2. Підвищення ефективності функціонування лісового господарства загалом та відтворення лісгосподарських земель зокрема значною мірою залежать від рівня забезпеченості висококваліфікованими кадрами та працівниками масових професій. Нині в умовах ринкової економіки роль і значення кадрів для потреб лісового господарства суттєво зросли, оскільки саме людський чинник у сукупності з іншими чинниками єдино відтворювального процесу є визначальним та основним. Новітні технології використання, поліпшення, збереження та охорони земель лісгосподарського призначення, сучасна матеріально-технічна база, інноваційні продукти можуть бути імplementовані у відтворю-

вальний процес завдяки кваліфікованій робочій силі. При цьому досягають не лише цільового розширення лісгосподарських площ, а й успішного вирішення соціально-економічних проблем.

3. Нині гостро стоїть питання про запровадження якісно нової економічної моделі відтворення лісгосподарських земель, яка б будувалася на стратегії, розробленій міжнародною спільнотою у зв'язку з інтенсифікацією глобалізаційних та інтеграційних процесів. Йдеться про потребу в запровадженні засад відтворення земель лісгосподарського призначення, в основу яких слід покласти виконання триєдиного завдання: підвищення ефективності економіки, покращання екології та поліпшення соціального захисту населення. При цьому особливо важлива роль відводиться природі, земельним ресурсам. Відносини між соціумом та природою повинні будуватися з обов'язковим урахуванням балансу між ними. Порушення рівноваги, спрямованість цінностей соціуму на задоволення лише матеріальних потреб часто завдають значної шкоди екології лісгосподарських земель, погіршують вирішення соціальних проблем.

4. Дослідження засвідчують, що в динаміці лісгосподарські землі набувають значно більшого соціально-економічного значення. Земля в лісгосподарському секторі економіки виступає первинною субстанцією, від якої залежить ефективність ведення лісового господарства. Особливо це стосується соціально-економічних питань, можливості вирішення яких тісно корелюють з інтенсивністю використання лісгосподарських угідь. Запровадження нових засад використання потенціалу лісгосподарських земель Карпатського макрорегіону потребує диверсифікації цільового їх призначення. Зважаючи на те, що досліджуваний регіон багатий на лікувальні й оздоровчі ресурси, землі лісгосподарського призначення можна використовувати як оздоровчий центр загальнодержавного значення. Тобто виконання соціально-економічних завдань в лісовому господарстві тісно корелює з ресурсами, які генеруються природою і людською працею. Тому розроблення місцевих і регіональних програм використання потенціалу лісових земель повинно допомогти зберегти природний стан цих земель під час ведення лісгосподарської діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. *Forest Europe Growing Life. Ministerial Conference on the protection of forests in Europe* [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.foresteurope.org/filestore/foresteurope/Conferences/Helsinki/helsinki_resolution_h1.pdf.
2. Ерофеев Б. В. *Земельное право России* / Б. В. Ерофеев. – М. : Юрайт-Издат, 2007. – с.
3. *Задля збереження лісових насаджень Держлісагентством внесено зміни до держбюджету України 11.02.2016* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/20338>.
4. Колач С. *Гроші і суспільство в контексті їх взаємовпливу* / Колач С., Мельник В. // *Аграрна економіка*. – 2015. – Т. 8, № 1–2. – С. 76–81.
5. Крупа В. *Соціально-демографічні аспекти використання потенціалу сільських територій* / Крупа В., Крупа О. // *Аграрна економіка*. – 2016. – Т. 9, № 1–2. – С. 9–17.
6. Курильців Р. М. *Еколого-економічний механізм формування раціонального використання і охорони земельних ресурсів* : дис. ... канд. екон. наук Курильців Роман Михайлович. – Львів, 2006. – 170 с.
7. *ФАО: Економічні аспекти ведення лісового господарства в Україні 01/07/2015* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lesovod.org.ua/node/25034>.
8. Фурдичко О. І. *Екологічні проблеми природокористування в науці і практиці лісогосподарського виробництва* / О. І. Фурдичко // *Вісник НАН України*. – 2012. – № 4. – С. 39–47.
9. Фурдичко О. І. *Сталий розвиток аграрного сектора економіки на засадах раціонального природокористування* / О. Фурдичко // *Економіст*. – 2011. – № 10. – С. 6–8.
10. Черевко Г. В. *Земельні відносини як чинник ефективності використання землі* / Г. В. Черевко, Г. М. Земляна // *Аграрна економіка*. – 2010. – Т. 3, № 1–2. – С. 32–38.

